

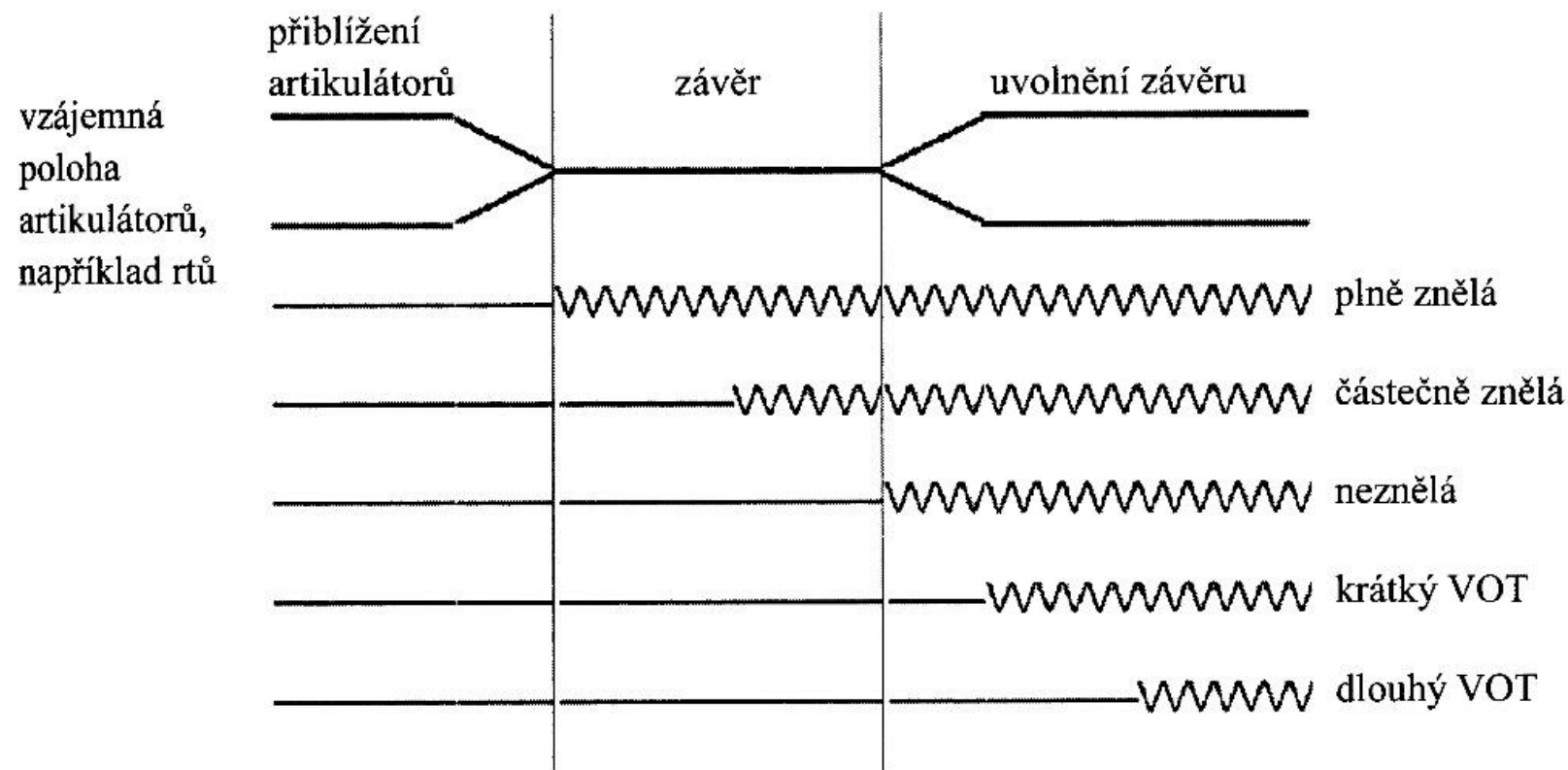
DISTRIBUCE LARYNGÁLNÍCH VLASTNOSTÍ

- Vlastnosti charakterizující stav a činnost hrtanu (larynx), resp. hlasivek, tj. artikulační, akustické a percepční vlastnosti spojené s tímto.
- U konsonantů toto zahrnuje:
 - VOT (znělost, neznělost, aspirace)
 - glotalické iniciační mechanismy (ejektivy, implozivy)
 - glotalizace/laryngalizace

 - také typ fonace (modální, dyšná, třepená), ale u konsonantů, především obstruentů vzácné

VOT – VOICE ONSET TIME (NÁSTUP HLASIVKOVÉHO TÓNU)

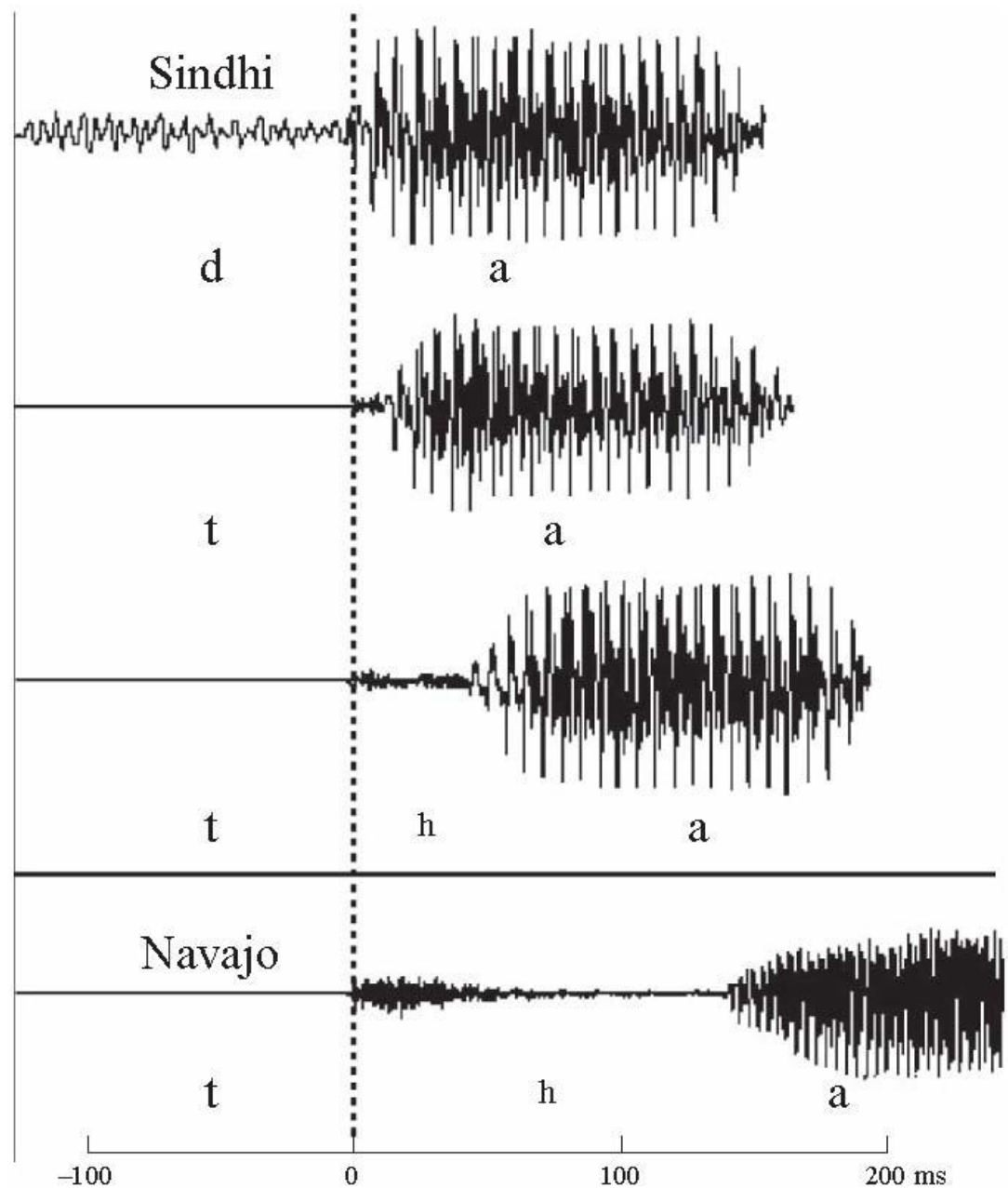
- Časový interval mezi uvolněním závěru a začátkem fonace.
- Určuje míru znělosti (záporné hodnoty) nebo aspirovanosti (kladné hodnoty).

VOT = interval mezi uvolněním závěru a začátkem fonace

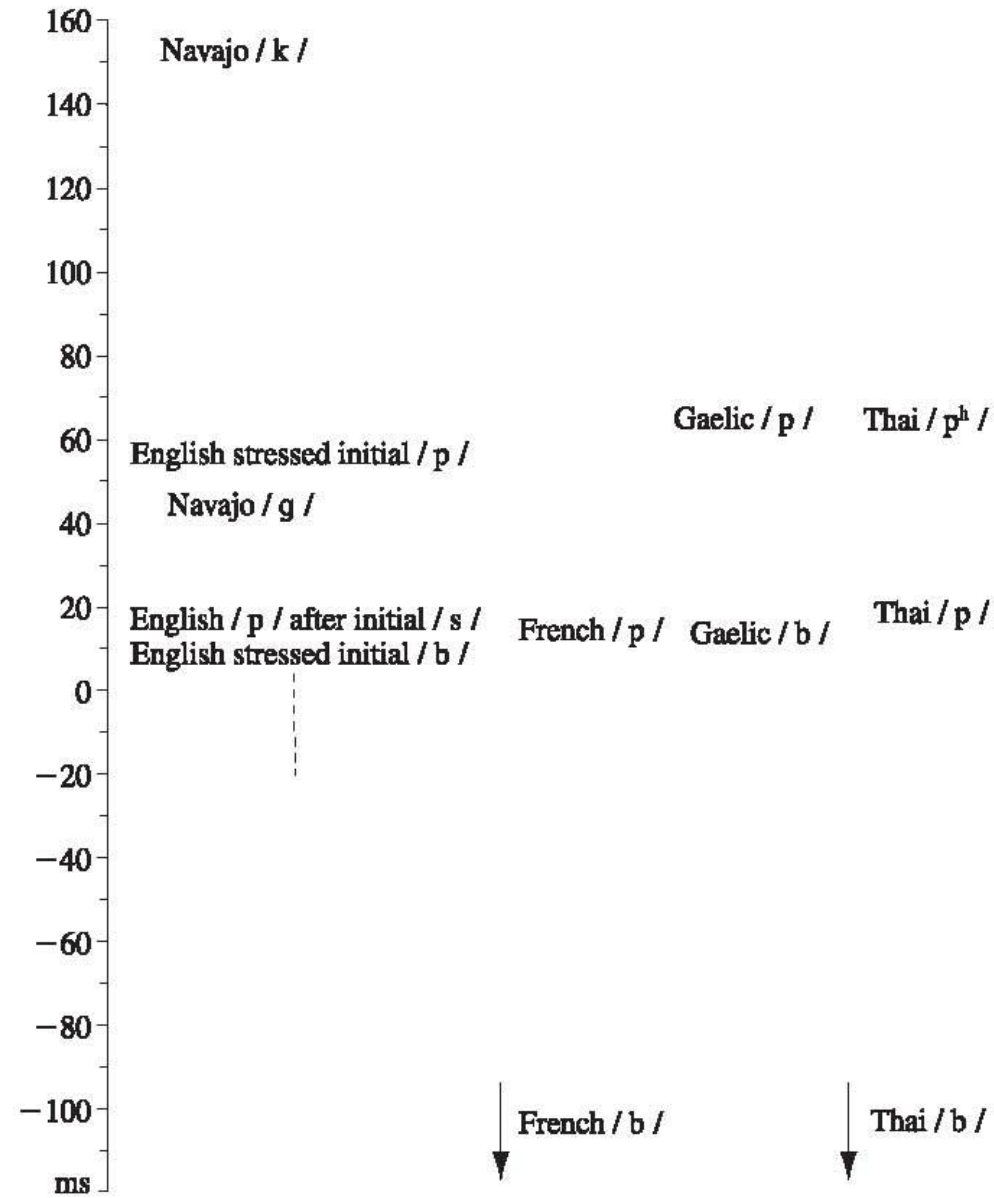
Obr. 6.3 Schémata artikulačního fázování exploziv s pěti typy VOT

Figure 6.7 Waveforms showing stops with different degrees of voicing and aspiration.

[p^hɪl] *pill*
 [bɪl] *bill*
 [spɪl] *spill*

Figure 6.8 Differences in voice onset time in different languages on a scale going from most voiced (largest negative VOT) to most aspirated (largest positive VOT).

POZNÁMKA 1: ZNĚLÉ ASPIROVANÉ

- Konsonanty popisované jako znělé aspirované jsou foneticky spíše konsonanty s dyšnou fonací.
- Tradičně se však popisují jako aspirované.

hindština (podobně sanskrt)

	BILABIAL	DENTAL	POST-ALVEOLAR	PALATO-ALVEOLAR	VELAR
VOICED	ba	ḍa	ḍa	ḍʒa	ga
	'hair'	'lentil'	'branch'	'net'	'cheek'
VOICELESS	pa	ṭa	ṭa	tʃa	ka
UNASPIRATED	'take care of'	'beat'	'postpone'	'turn'	'era'
VOICELESS	p^ha	ṭ^ha	ṭ^ha	tʃ^ha	k^ha
ASPIRATED	'knife blade'	'plate'	'wood shop'	'bark'	'skin'
VOICED	b^ha	ḍ^ha	ḍ^ha	ḍʒ^ha	g^ha
ASPIRATED	'forehead'	'knife'	'shield'	'cymbals'	'confusion'

- Takže de facto existují pouze neznělé aspirované, neznělé neaspirované a znělé.

POZNÁMKA 2: PRE-ASPIRACE

- V některé jazycích (např. v islandštině) se před závěrem znělých obstruentů objevuje krátký úsek neznělosti či aspirovanosti:

[k^ha^hpi] *kappi* „hrdina“

- Pre-aspirace je spíš alofonická vlastnost; není znám jazyk, který by ji užíval distinktivně.
- Fonologicky bývají pre-aspirované obstruenty analyzovány jako shluky /h/ + obstruent:

[k^ha^hpi] = /'k^ha^hpi/

POZNÁMKA 3: NAPJATOST

- Komplexní vlastnost, která se může realizovat několika paralelními způsoby.
- Typické pro germánské jazyky (angličtina, němčina).

Nenapjaté (lenisové) C

- mohou, ale nemusí být znělé
- nebývají aspirované
- bývají kratší
[**bet**] *bet*

- předcházející vokály bývají delší
[**bæ·g**] *bag*, [**lædə**] *ladder*

Napjaté (fortisové) C

- bývají neznělé
- bývají aspirované
- bývají delší
[**p^het**] *pet*

- předcházející vokály bývají kratší („pre-fortis clipping“)
[**bæk**] *back*, [**læ̆tə**] *latter*

- Rozdíl mezi konsonanty se tedy může realizovat na okolních vokálech!

POZNÁMKA 4: OKLUZIVY BEZ PLOZE

- Závěr u okluzivních konsonantů nemusí být uvolněn.
ang. *map* [mæp̚]
- Nebo může být akusticky a artikulačně překryt jiným závěrem.
č. *pták* [p̚ta:k]

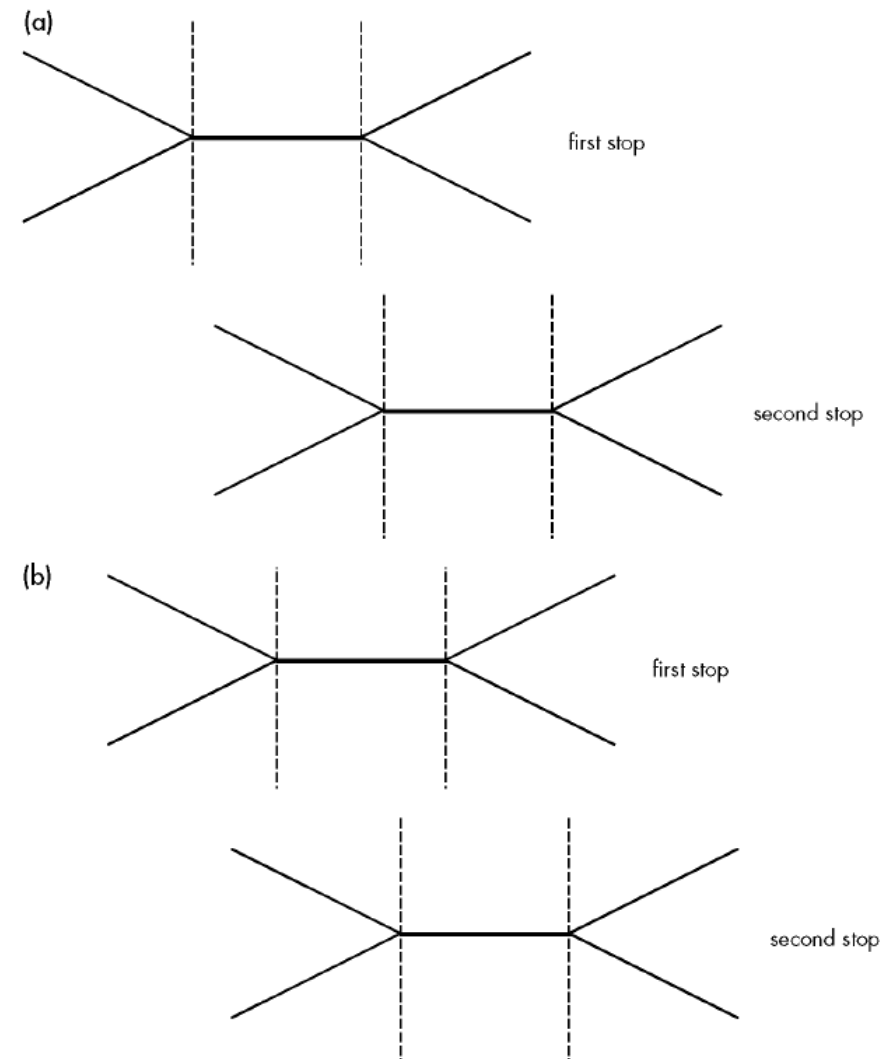

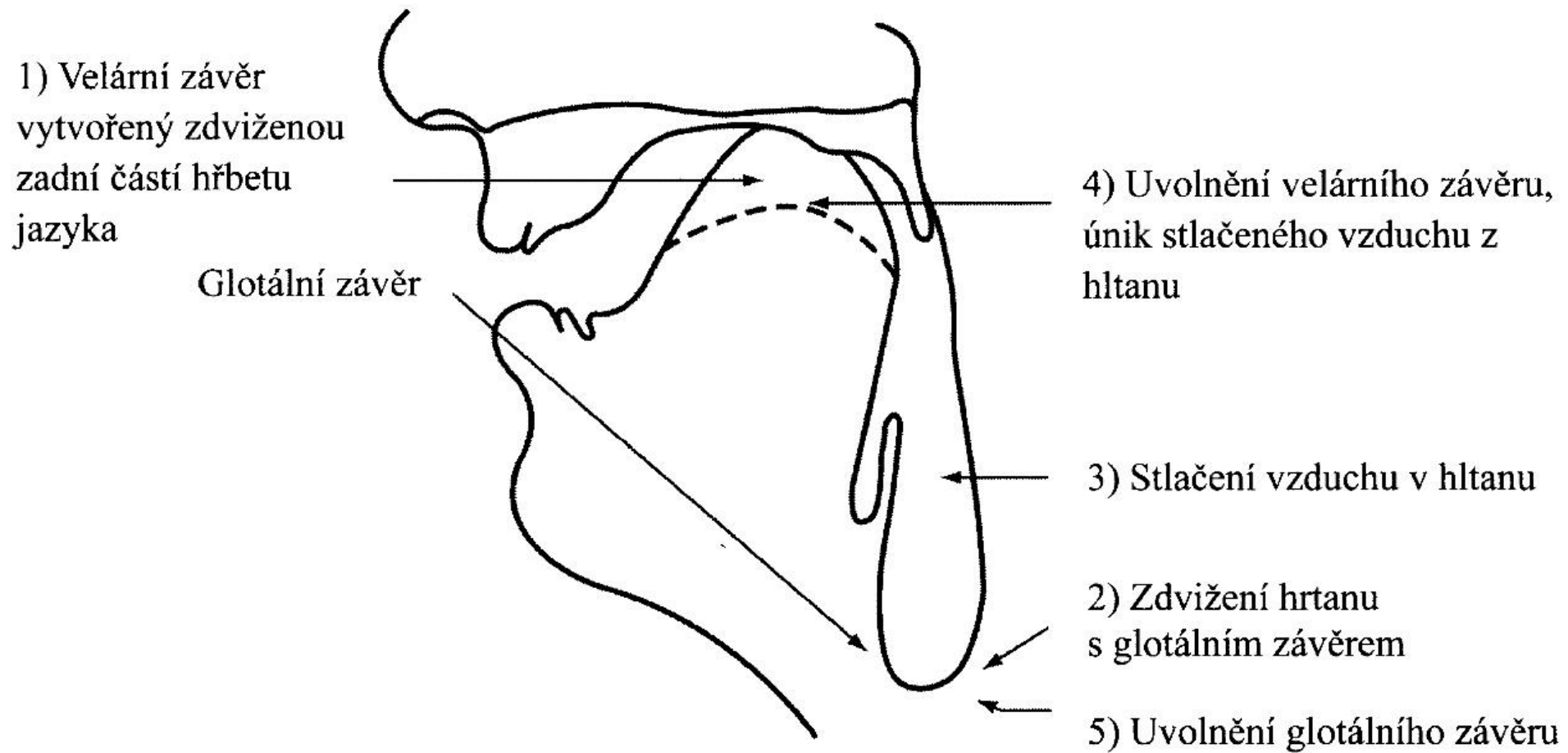
Figure 4.6 (a) Non-overlapping stop sequences; (b) overlapping stop sequences

GLOTALICKÉ INICIAČNÍ MECHANISMY

		<i>Směr</i>	
		<i>egresivní</i>	<i>ingresivní</i>
<i>Způsob</i>	<i>pulmonický</i>	většina hlásek	(okrajové)
	glotalický	ejektivy	implozivy
	<i>velarický</i>	(nevyužívané)	mlaskavky

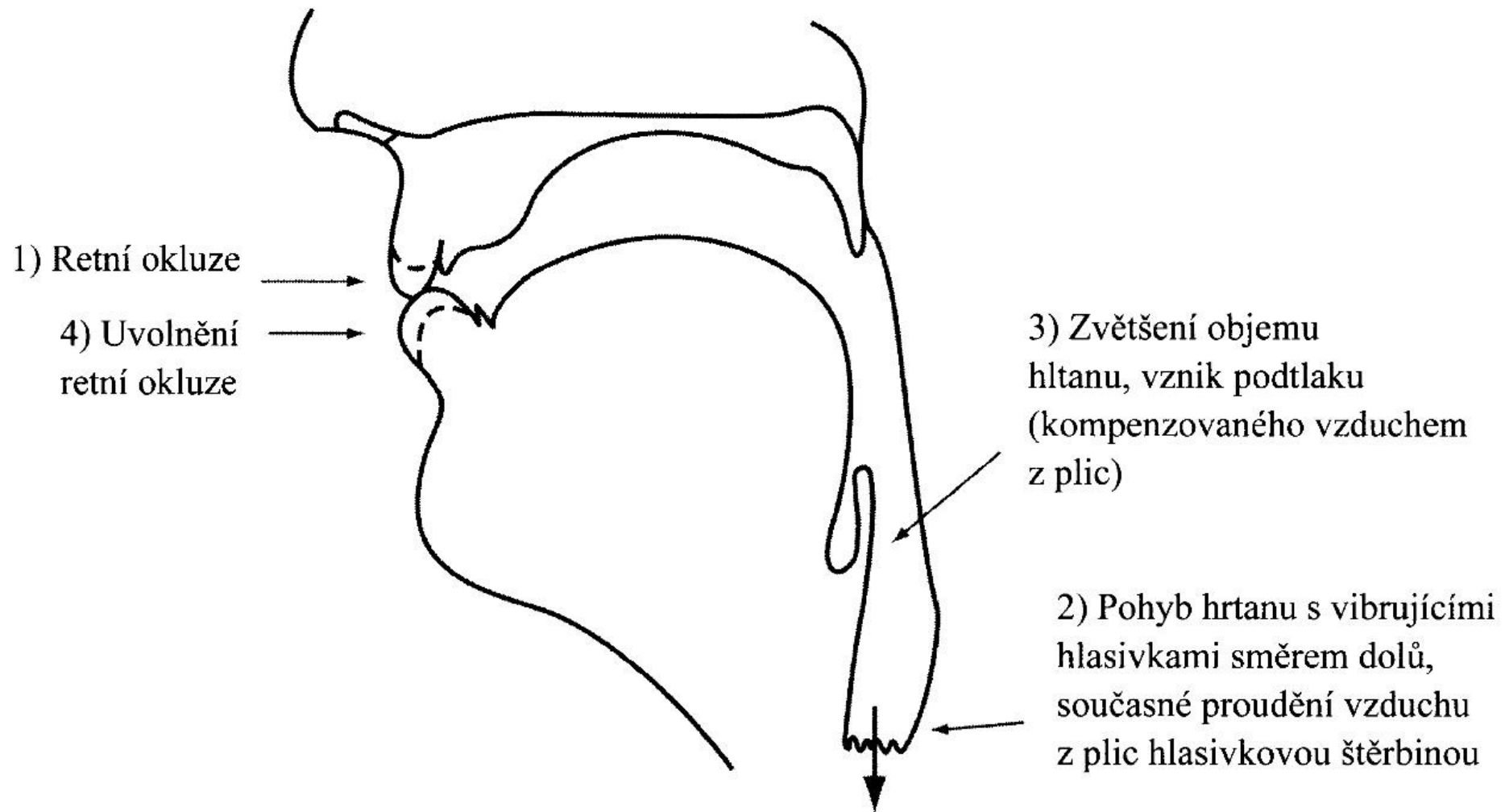
Clicks		Voiced implosives		Ejectives	
⊙	Bilabial	ɓ	Bilabial	ʼ	Examples:
	Dental	ɗ	Dental/alveolar	pʼ	Bilabial
!	(Post)alveolar	ɟ	Palatal	tʼ	Dental/alveolar
≠	Palatoalveolar	ɠ	Velar	kʼ	Velar
	Alveolar lateral	Ɯ	Uvular	sʼ	Alveolar fricative

Ejektiva

Obr. 7.1 Artikulační fázování velární ejektivy (podle: P. Ladefoged, *A Course in Phonetics*, Fort Worth: Harcourt, 2001)

Imploziva

Obr. 7.3 Artikulační fázování bilabiální implozivy (podle: P. Ladefoged, *A Course in Phonetics*, Fort Worth: Harcourt, 2001)

VÝSKYT GLOTALICKÝCH KONSONANTŮ

		Ejektivy	
		ano	ne
Implozivny	ano	2 %	10 %
	ne	11 %	77 %

podle vzorku 537 jazyků, viz *World Atlas of Language Structures* (<https://wals.info/chapter/7>)

Jazyky tedy

- Glotalické konsonanty (C) vůbec nemají, tj. rozdíl pouze ve VOT.
- Kombinují VOT rozdíl s jedním typem glotalických C.
- Vzácně pak kombinují VOT s oběma typy glotalických C.

GLOTALIZOVANÉ/LARYNGALIZOVANÉ KONSONANTY

- Pulmonické konsonanty vyslovené s doprovodným glotálním závěrem.
- Pre-glotalizované × post-glotalizované.

angličtina

<i>Aspirované napjaté</i>	<i>Neaspirované napjaté</i>	<i>Neaspirované nenapjaté 1</i>	<i>Neaspirované nenapjaté 2</i>	<i>Glotalizované napjaté</i>
[p ^h ɪt] „jáma“	[spɪt] „plivat“	[bɪt] „kousek“	[rɪb] „žebro“	[ræʔp] „rap“
[t ^h ɪt] „skřivan“	[stɪt̚] „šít“	[dɪt] „tečka“	[rɪd] „zbavit“	[ræʔt] „krysa“
[k ^h ɪt] „sada“	[skɪt] „žert“	[gɪt] „lotr“	[rɪg] „výstroj“	[ræʔk] „držák“

- Málo foneticky odlišitelné od glotalických C.
- V angličtině bývají glotalizované také realizovány jako ejektivy:

<https://www.youtube.com/watch?v=rP0-MfE4zbA>

POZNÁMKA 5: ZPĚT K DISTINKTIVNÍM RYSŮM

- 3) Mohou vyjádřit, co je (ne)možný segment a co je (ne)možný fonologický systém.

nemožný systém

opozice mezi neznělými glotalizovanými obstruenty a neznělými ektivami: obě [–znělý +sevřená glottis]

NEJČASTĚJŠÍ ROZDÍLY MEZI OKLUZIVAMI ZALOŽENÉ NA LARYNGÁLNÍCH VLASTNOSTECH (včetně afrikát) – podle vzorku 317 jazyků, UPSID databáze

2 série okluziv (51 %)	• neznělé × znělé (72 %)	[p] × [b]
	• nezn. neaspirované × nezn. aspirované	[p] × [p ^h]
	• nezn. aspirované × znělé	[p ^h] × [b]
3 série okluziv (24 %)	• nezn. aspirované × nezn. neasp. × znělé	[p ^h] × [p] × [b]
	• dvě série podle VOT + glotalizované C	[p] × [b] × [p'] [p ^h] × [p] × [p'] [p] × [b] × [b]
4 série okluziv (8 %)	• dvě série podle VOT + 2 série glotaliz. C	[p] × [b] × [p'] × [b]
	• tři série podle VOT + glotalizované C	[p ^h] × [p] × [b] × [b]

(1 série 16 %, 5 a více 1,2 %)

- Rozdíly mezi frikativami jsou obvykle založené pouze na znělosti.

FONOLOGICKÁ PERSPEKTIVA

- Konsonanty bývají odlišeny ve třech dimenzích: místo, způsob a laryngální vlastnosti.
- Laryngální rozdíly téměř vždy zahrnují rozdíly ve VOT, což bývá tradičně popisováno jako rozdíl ve znělosti.
- Tento rozdíl se ovšem může realizovat:
 - a) vibracemi hlasivek (pravá znělost)
 - b) aspirací
 - c) napjatostí včetně trvání konsonantů a trvání sousedních vokálů
 - d) laryngalizací nebo glotalickým iniciačním mechanismem
- Dále pro zjednodušení budeme mluvit o znělosti, ale budeme tím myslet laryngální rozdíly.

FONOLOGICKÝ PROBLÉM 1: SHODA ZNĚLOSTI VEDLE SEBE STOJÍCÍCH HLÁSEK (V RÁMCI JEDNÉ FONOLOGICKÉ JEDNOTKY)

- Viz Blevins s. 93 bod (1).
- Ve velkém množství jazyků platí následující pravidla:

(P1) **Stojí-li dva obstruenty vedle sebe, obvykle se shodují ve znělosti.**

<i>Možné kombinace</i>	<i>Nemožné kombinace</i>
NN, ZZ	NZ, ZN

(N = neznělý obstruent, Z = znělý obstruent)

<i>NN</i>	<i>ZZ</i>	<i>Výjimky</i>
[sto] <i>sto</i>	[zbi:t] <i>sbít</i>	[tvu:j] <i>tvůj</i>
[fskvɛ:tat] <i>vzkvétat</i>	[vzda:lit] <i>vzdálit</i>	[dva] <i>dva</i>
[kostka] <i>kostka</i>	[modlɪdba] <i>modlitba</i>	

- V češtině (a nejspíš i jinde) se pravidlo projevuje aktivně (flexe, derivace, adaptace přejímek) i pasivně.

Poznámka 6: Distantní laryngální harmonie

- V některých jazycích se obstruenty shodují uvnitř morfému v CVC posloupnostech:

Chaha: regressive laryngeal harmony in roots (Rose & Walker 2004)

a. Examples of harmonic roots

jɪ-dəg(i)s	‘he gives a feast’	(D...D)
jɪ-dərg	‘he hits, fights’	(D...D)
jɪ-kətʃ	‘he hashes (meat)’	(T...T)
jɪ-kəft	‘he opens’	(T...T)
jɪ-t’ək’ir	‘he hides’	(T’...T’)
jɪ-t’əβk’	‘it is tight’	(T’...T’)

b. Comparative evidence for regressive harmony (Rose & Walker 2000)

<i>Chaha</i>	<i>Amharic</i>		
t’ik’ək’	dik’ək’	‘be crushed/ground!’	(D...T’ > T’...T’)
wit’ək’	widək’	‘snatch!’	(D...T’ > T’...T’)
gida	k’ida	‘draw liquid!’	(T’...D > D...D)
midad	mit’ad	‘griddle!’	(T’...D > D...D)

(P2) Před sonorou mohou stát jak neznělé, tak znělé obstruenty.

- V jazycích, které rozlišují mezi neznělými a znělými sonorami, toto platit nemusí. Pak obvykle platí pravidlo podobné P1.

<i>N + sonora</i>	<i>Z + sonora</i>
[sɲi:t] <i>snít</i>	[zɲi:t] <i>znít</i>
[pra:t] <i>prát</i>	[bra:t] <i>brát</i>
[nutni:] <i>nutný</i>	[nudni:] <i>nudný</i>
[sva:t] <i>svát</i>	[zva:t] <i>zvát</i>

- V češtině je /v/ fonologicky sonora (viz výše).

(P3) Před vokálem mohou stát jak neznělé, tak znělé obstruenty.

- Nutně ale neplatí, že po vokálech mohou stát oba druhy obstruentů!

<i>N + vokál</i>	<i>Z + vokál</i>
[ʃi:t] <i>šít</i>	[ʒi:t] <i>žít</i>
[pɛre] <i>pere</i>	[bɛre] <i>bere</i>
[vata] <i>vata</i>	[vada] <i>vada</i>

(P2) + (P3): Před rezonantou mohou stát jak neznělé, tak znělé obstruenty.

FONOLOGICKÝ PROBLÉM 2: VÝSKYT PŘED PAUZOU (TJ. NA KONCI JEDNÉ FONOLOGICKÉ JEDNOTKY)

- Platí pro mnoho jazyků, ale také existuje velké množství jazyků, pro které neplatí.
 - Platí např. pro většinu slovanských jazyků, němčinu, nizozemštinu katalánštinu
 - Neplatí např. pro angličtinu, francouzštinu
- Stojí-li vedle sebe dvě slova, platí jiná pravidla; obvykle podobná pravidlům P1–P3.

(P4) Před pauzou mohou stát pouze neznělé obstruenty nebo skupiny neznělých obstruentů.

- Tam kde platí, obvykle bez výjimek.

<i>Jednoduché konsonanty</i>	<i>Konsonantické shluky</i>
[lɛs] <i>les</i> nebo <i>lez</i> (od <i>lést</i>)	[drost] <i>drozd</i>
[ma:k] <i>mák</i> nebo <i>mág</i>	[praft] <i>pravd</i> (od <i>pravda</i>)
[lɛt] <i>let</i> nebo <i>led</i>	[za:pst] <i>zábst</i>

- V češtině (a nejspíš i jinde) se pravidlo opět projevuje aktivně (flexe, derivace, adaptace přejímek) i pasivně.

(P5) Před pauzou mohou stát jak neznělé, tak znělé sonory.

- V jazycích, které rozlišují mezi neznělými a znělými sonorami, toto platit nemusí. Pak obvykle platí pravidlo podobné P4.

[rum] *rum*

[vor] *vor*

[dɛj] *dej*

SHRNUTÍ: 2 NEJČASTĚJŠÍ TYPY JAZYKŮ S DISTINKTIVNÍ ZNĚLOSTÍ

A	Před rezonantou	Před obstruentem	Na konci slov*
Znělost	distinktivní	prediktabilní	distinktivní

např. angličtina, francouzština

B	Před rezonantou	Před obstruentem	Na konci slov*
Znělost	distinktivní	prediktabilní	prediktabilní

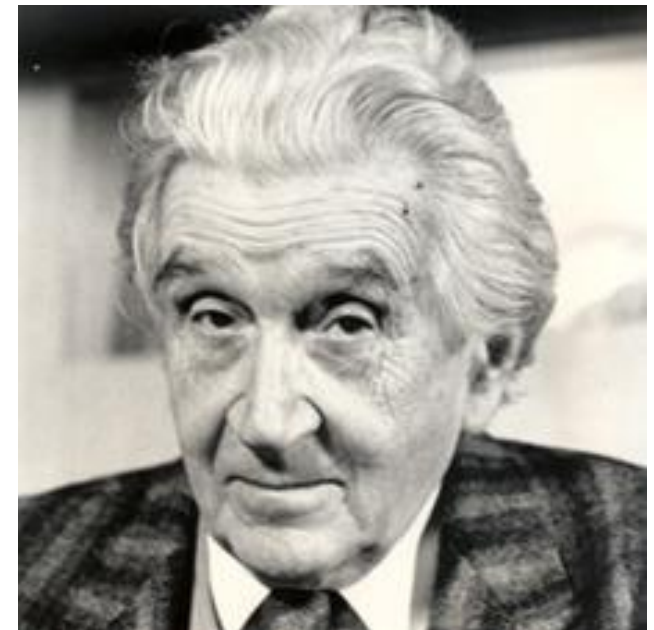
např. čeština a jiné slovanské jazyky, němčina, nizozemština, katalánština, nizozemština

- Existují jazyky, které nemají distinktivní znělost (viz výše).

FONOLOGICKÁ INTERPRETACE PROBLÉMU: NEUTRALIZACE

- Pojem zaveden pražskou školou (především Nikolaj Trubeckoj).
- Dnes běžně užívaný pojem (ve fonologii a jinde), ale nejednotná interpretace.
- V rámci funkční fonologie rozvinut dalšími funkcionalisty (André Martinet, Tsutomu Akamatsu, Jan Mulder), ale ani u nich není shoda.

André Martinet (1908–1999) →

Definice neutralizace

- Zrušení nebo neplatnost opozice mezi dvěma a více fonologickými jednotkami.
- Nejčastěji fonémy, ale mohou to být i jiné jednotky (tóny/tonémy).
- Pojem se používá i mimo fonologii např. pro zrušení nějakého morfologického rozdílu.
- Potud víceméně shoda.

Otevřené otázky

- Za jakých podmínek k neutralizaci dochází?
- Jaký je rozdíl mezi neutralizací a defektivní distribucí?
- Jaký fonologický status má jednotka v kontextu neutralizace?

Podmínky pro neutralizaci

- Neutralizace je vázaná na konkrétní jazyk.
- Vždy musí existovat alespoň jeden kontext, ve kterém je opozice platná (**kontext relevance**), a kontext, ve které platná není (**kontext neutralizace**).
- Fonémy, mezi nimiž by mohlo dojít k neutralizaci, musí mít něco společného (společné DR) a musí se pochopitelně něčím lišit.
- Neutralizace je tedy zrušení opozic mezi DR, které odlišují nějakou třídu fonémů.
- Mělo by tedy být jasné, která třída fonémů podstupuje neutralizaci a kterých opozici (kterých DR) se neutralizace týká.
- Zde je potíže: existuje mnoho teorií DR a několik teorií opozic.

Možné řešení: Exkluzivní vztah/opozice

- Neutralizace může být pouze mezi fonémy v exkluzivním vztahu (v exkluzivní opozici).
- Fonémy jsou v **exkluzivním vztahu**, pokud soubor distinktivních rysů, které sdílejí, je vlastní jen jim.

čeština

/p/

/t/

/tʰ/

/k/

explozivní	explozivní	explozivní	explozivní
------------	------------	------------	------------

labiální	alveolární	palatální	velární
----------	------------	-----------	---------

neznělý	neznělý	neznělý	neznělý
---------	---------	---------	---------

čeština

	Labiální		Alveolární		Palatální		Velární	
	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z
Explozivní	/p/	/b/	/t/	/d/	/tʰ/	/dʰ/	/k/	/g/
Frikativní	/f/	/v/	/s/	/z/	/š/	/ž/	/x/	/h/
Afrikátní			/c/	/dz/	/č/	/dž/		
Nazální	/m/		/n/		/ň/			

Mimo tento proporční systém: /r/, /l/; /ř/, /j/

Možné řešení: Exkluzivní vztah/opozice (pokr.)

- Exkluzivní vztah je nutnou, ale nikoliv postačující podmínkou pro neutralizaci.
- Která exkluzivní opozice je neutralizována, záleží na konkrétním jazyku.
- Zdá se však, že se napříč jazyky nejčastější neutralizuje znělost → **neutralizace znělosti.**

Další podmínka (?): nesektivní neutralizace

- Neutralizace by se měla týkat všech fonémů, které se podílejí na určitém fonologickém rozdílu.
- Jinými slovy: neutralizace by měla rušit rozdíl mezi DR, nikoliv mezi fonémy.

Další podmínka (?): opodstatnění neutralizace

- Neutralizace by měla být foneticky opodstatnitelný/motivovaný jev.

labiály	alveoláry	palatály	veláry
[pnɛ] <i>pne</i>	[tnɛ] <i>tne</i>	×	[knot] <i>knot</i>
×	[dnɛs] <i>dnes</i>	×	[gno:ma] <i>gnóma</i>

Způsoby, jakými se neutralizace projevuje

Kontext relevance

(S0) V kontextu A je významotvorný rozdíl mezi dvěma (popř. více) hláskami x a y.

čeština

[tɛn] *ten* × [dɛn] *den*

Kontexty neutralizace

(S1) V kontextu B se objevuje pouze jedna z hlásek: x, nebo y, tj. nikoliv obě.

čeština

[lɛt] *let* i *led*

[tka:t] *tkát*

- (S2) V kontextu B se vyskytuje hláska z, která není totožná ani s jednou z hlásek x a y, i když je jim podobná.

angličtina

#_V	s_V
[p ^h ɪl] <i>pill</i>	×
[bɪl] <i>bill</i>	×
×	[spɪl] <i>spill</i>

- (S3) V kontextu B se sice vyskytují obě hlásky x a y, ale nerozlišují význam (= volná variace).

čeština

[pɛs_ma:]	<i>pes má</i>
[pɛz_ma:]	

FONOLOGICKÝ STATUS SEGMENTŮ V KONTEXTU NEUTRALIZACE

	Před rezonantou	Před obstruentem	Na konci slov*
	distinktivní	prediktabilní	prediktabilní
(1)	[tɛn] <i>ten</i> [dɛn] <i>den</i>	[tka:t] <i>tkát</i> [dba:t] <i>dbát</i>	[pjɛt] <i>pět</i>
(2)	[lɛtu] <i>letu</i> (gen. pl.) [lɛdu] <i>ledu</i> (gen. pl.)		[lɛt] <i>let</i> [lɛt] <i>led</i>
(3)	[platu] <i>platu</i> [zahra:da] <i>zahrada</i>	[pladba] <i>platba</i> [zahra:tka] <i>zahrádka</i>	[plat] <i>plat</i> [zahrat] <i>zahrad</i>

- Jsou [t] a [d] v jednotlivých kontextech fonologicky totožné?
- Záleží na tom, co je pro nás rozhodující kritérium pro fonologickou totožnost/rozdílnost:
 - A) Fonetická podobnost?
 - B) Shodné opoziční vztahy?
 - C) Identita znaku?

Ad A: Fonetická podobnost

angličtina

<i>Aspirované napjaté</i>	<i>Neaspirované napjaté</i>	<i>Neaspirované nenapjaté 1</i>	<i>Neaspirované nenapjaté 2</i>	<i>Glotalizované napjaté</i>
A	B	C	D	E
#_V	s_V	#_V	V_#	V_#
<p>[p^hɪt] „jáma“ [t^hɪt] „skřivan“ [k^hɪt] „sada“</p>	<p>[spɪt] „plivat“ [stɪtʃ] „šít“ [skɪt] „žert“</p>	<p>[bɪt] „kousek“ [dɪt] „tečka“ [gɪt] „lotr“</p>	<p>[rɪb] „žebro“ [rɪd] „zbavit“ [rɪg] „výstroj“</p>	<p>[ræʔp] „rap“ [ræʔt] „krysa“ [ræʔk] „držák“</p>

Ad C: Identita znaku

(1)	[tɛn] <i>ten</i> [dɛn] <i>den</i>	[tka:t] <i>tkát</i> [dba:t] <i>dbát</i>	[pjɛt] <i>pět</i>
(2)	[lɛtu] <i>letu</i> (gen. pl.) [lɛdu] <i>ledu</i> (gen. pl.)		[lɛt] <i>let</i> [lɛd] <i>led</i>
(3)	[platu] <i>platu</i> [zahra:da] <i>zahrada</i>	[pladba] <i>platba</i> [zahra:tka] <i>zahrádka</i>	[plat] <i>plat</i> [zahrat] <i>zahrad</i>

(1)	/tɛn/ <i>ten</i> /dɛn/ <i>den</i>	? ?	?
(2)	/lɛtu/ <i>letu</i> (gen. pl.) /lɛdu/ <i>ledu</i> (gen. pl.)		/lɛt/ <i>let</i> /lɛd/ <i>led</i>
(3)	/platu/ <i>platu</i> /zahra:da/ <i>zahrada</i>	/platba/ <i>platba</i> /zahra:dka/ <i>zahrádka</i>	/plat/ <i>plat</i> /zahrad/ <i>zahrad</i>

Identita znaku – problémy

- Co s případy, kdy k alternaci nedochází?
- Neutralizace pouze na fonetické, ale nikoliv fonologické úrovni.

Ad B: Shodné opoziční vztahy

	#_ε	ε_#
[p]	[pɛs] <i>pes</i>	[lɛp] <i>lep</i>
[b]	[bɛs] <i>bez</i>	–
[f]	[fɛs] <i>fez</i>	[lɛf] <i>lev</i>
[v]	[vɛs] <i>vez</i>	–
[m]	[mɛs] <i>mez</i>	[lɛm] <i>lem</i>
	atd.	

- [p₁] v *pes* (#_εs) vstupuje do odlišných opozic než [p₂] v *lep* (ε_#).
- [p₁] má tedy odlišnou distinktivní funkci než [p₂].
- Definují-li fonologické jednotky jejich vztahy, pak jsou [p₁] a [p₂] **odlišné fonologické jednotky**.

ARCHIFONÉM

(D1) Segmentální jednotka, která se vyskytuje v kontextu neutralizace a která odpovídá dvěma a více fonémům vyskytujícím se v kontextu relevance. Tyto fonémy jsou v exkluzivním vztahu.

/p/ × /b/ (v češtině)	/t/ × /t̥/ (v češtině)
exkluzivní	ne-exkluzivní vztah
mohou podstoupit neutralizaci	nemohou podstoupit neutralizaci (srov. /p/, /k/)

	#_V	#_CV
[p]	[pɛs] <i>pes</i>	[pnɛ] <i>pne</i> (od <i>pnout</i>)
[t]	[tɛn] <i>ten</i>	[tnɛ] <i>tne</i> (od <i>tnout</i>)
[c]	[cɛl] <i>těl</i>	–
[k]	[kɛl] <i>kel</i>	[knot] <i>knot</i>

(D2) Archifoném je soubor DR, které mají společné dva a více fonémů.

čeština

/p/

/b/

explozivní	explozivní
labiální	labiální
neznělý	znělý

/s/

/z/

frikativní	frikativní
alveolární	alveolární
neznělý	znělý

/P/

explozivní
labiální

/S/

frikativní
alveolární

ARCHIFONÉM (pokr.)

- Archifonémy lze chápat jako fonémy, u nichž jsou určité vlastnosti nedistinktivní, ačkoliv v jiných kontextech distinktivní jsou.
- Hodnota těchto nedistinktivních vlastností je obvykle predikovatelná z kontextu, ve kterém se archifoném vyskytuje.
- Případně v kontextu neutralizace existuje volná variace mezi hodnotami dané vlastnosti.
- Archifoném v kontextu neutralizace **zastupuje** fonémy z kontextu relevance.
- Archifoném **není fonologicky** totožný ani s jedním z fonémů, jehož neutralizací vznikl
- Archifoném se může realizovat jako jeden z fonémů, které zastupuje, tj. může s ním sdílet své alofony

(1)	[tɛn] <i>ten</i> [dɛn] <i>den</i>	[tka:t] <i>tkát</i> [dba:t] <i>dbát</i>	[pjɛt] <i>pět</i>
(2)	[lɛtu] <i>letu</i> (gen. pl.) [lɛdu] <i>ledu</i> (gen. pl.)		[lɛt] <i>let</i> [lɛt] <i>led</i>
(3)	[platu] <i>platu</i> [zahra:da] <i>zahrada</i>	[pladba] <i>platba</i> [zahra:tka] <i>zahrádka</i>	[plat] <i>plat</i> [zahrat] <i>zahrad</i>

(1)	/tɛn/ <i>ten</i> /dɛn/ <i>den</i>	/Tka:t/ <i>tkát</i> /Tba:t/ <i>dbát</i>	/pjɛT/ <i>pět</i>
(2)	/lɛtu/ <i>letu</i> (gen. pl.) /lɛdu/ <i>ledu</i> (gen. pl.)		/lɛT/ <i>let</i> /lɛT/ <i>led</i>
(3)	/platu/ <i>platu</i> /zahra:da/ <i>zahrada</i>	/plaTba/ <i>platba</i> /zahra:Tka/ <i>zahrádka</i>	/plaT/ <i>plat</i> /zahraT/ <i>zahrad</i>